

BOR DER MENNESKER PÅ FÆRØERNE ?

Det dansk-færøske naboskab – forstået som et forhold af medmenneskelig art – er i virkeligheden et unikt kulturelt fænomen. Efter 1992 har dele af dansk presse udviklet fjendebilleder, som truer naboskabet.

Herfyri hevði Hanus Andreassen, rithøvundur, grein í Weekendavisen. Vít endurprentað her handriti hjá Hanusi, sum kom í Weekendavisen stytt.

I

Nærværende indlæg repræsenterer ikke et forsøg på at føje endnu en kommentar til det voksende antal analyser, synspunkter, kronikker osv., som har fulgt i hælene på den færøske krise, og sidst bankundersøgelsen og dens efterdønninger.

Indledningsvis vil en kort bemærkning dog være på sin plads. Når der er sket en uret, bør den gøres god igen, uanset om den forurettede part er Færøerne eller Danmark eller et hvilket som helst andet land, og uanset om årsagsrækken primært, som i dette tilfælde, har sin oprindelse i færøsk økonomisk og politisk uansvarlighed. Når det er sket, gælder det om at komme videre og gå i gang med at behandle – ikke sygdommens symptomer, men dens primære årsag. På Færøerne vil dette bl.a. betyde to ting: 1. at man udvikler et politisk system, som er kvalificeret og ansvarligt, og 2. at man opbygger bæredygtige alternativer til det altdominerende fiskerierhverv.

Imidlertid er der i den totale sammenhæng nogle facetter, som man har glemt eller udeladt. Behandlingen af den økonomiske krise på Færøerne er et godt eksempel på, hvordan medierne invaderer menneskers hverdag, definerer deres verdensbillede og afgør, hvad de skal være opmærksomme på – og hvad de skal forsømme. Der findes områder, som muligvis er af større vigtighed end økonomi og politik. Da det f. eks. kan dreje sig om fænomener af kulturel eller basalt menneskelig art, vil de ikke kunne indkredses af bank-rapporter eller bedømmes af jurister og økonomer eller takseres på logisk-matematisk vis.

Et af disse områder er det dansk-færøske naboskab, forholdet mellem danskere og færinger, forstået både som forholdet mellem to nationer og som forholdet mellem almindelige mennesker med forskellig kulturel og sproglig baggrund, men bosat i samme land. Nærværende artikel er et forsøg på – i en på mange måder problematisk tid – at fremsætte nogle betragtninger om dette forhold.

II

Jeg vil begynde med at fremsætte den tese, at det dansk-færøske forhold i de sidste mange år har fungeret godt. En vurdering vil altid mere eller mindre afhænge af, hvad man sammenligner sig med, og på baggrund af den etniske rebarbarisation i Europa begynder det dansk-færøske forhold nærmest at antage forbilledlig karakter. Man fristes til at gå et skridt videre og sige, at denne karakteristisk gælder hele dette århundrede. Der har været konflikter – naturligt nok,

når man betænker, at en lille nation, delvis hæmmet af indre splittelse, har kæmpet for at opnå nationale og politiske rettigheder. Der har været tilspidsede situationer. Der har været og er stadigvæk eksempler på fordomme og misforståelser, som danskere på Færøerne og – omvendt – færinger i Danmark har lidt under. Men det er vigtigt at fastholde, at der er tale om enkelttilfælde eller mere eller mindre isolerede tendenser, ikke om repræsentative nationale holdninger.

Det interessante er, at forholdet mellem den almindelige dansker og den almindelige færinger – på det rent menneskelige plan – hidtil har overlevet alle konflikter, medieskabte myter og misforståelser og kulturelt og sprogligt betingede fordomme. Det er min overbevisning, at der her, med f. eks. Jugoslavien og Nordirland in mente, er tale om et unikt, kulturelt fænomen.

Idet jeg vil overlade en endegyldig bedømmelse til kulturhistorikeren eller etnografen, vil jeg dog tillade mig forsøgsvis at indkredse årsagen til dette forhold. Det ville være en stor misforståelse at tro, at det hænger sammen med, at individer fra de to nationer ligner hinanden eller forstår hinanden. Det gør de nemlig slet ikke. Det mærkelige og interessante er, at så forskellig færøsk og dansk mentalitet er, og så forskellig baggrund disse folk har, m.h.t. til sprog og kultur, så kan de uden større problemer arbejde sammen og hygge sig sammen. Hermed være ikke sagt, at der ikke kan opstå misforståelser eller konflikter mellem en dansker og en færinger. Men disse vil oftest være af individuel art, altså på samme niveau som når danskere eller færinger skændes indbyrdes. Aversioner forstået som et generelt, binationalt fænomen er der stort set ikke tale om.

Forsøger man at nærme sig et årsagskompleks, vil man først komme i tanker om en tradition, som fortaber sig i fortiden. Det har i århundreder været færøsk sædvane at modtage en udenlandsk gæst med høflighed og så megen gæstfrihed, som man rent materielt var i stand til at udvise. I denne forbindelse er det tankevækkende at notere sig, at færinger – til trods for den geografiske isolation og til trods for det faktum, at de talte et vestnordisk sprog – i århundreder havde en eklektisk holdning til dansk kultur. I stedet for at støde de fremmede elementer fra sig, absorberede man f. eks. de danske folkeviser, som så – ved siden af de færøske kvad – blev en del af det kulturelle møblement. Dette er grunden til, at danske journalister – hvis de ellers havde noget forhold til så (tilsyneladende) sekundære fænomener som historie og kultur – også i dag i f. eks. Tórshavn ville kunne høre visen om Dronning Dagmars død eller visen om Ebbe Skammeløse foredraget om vinteren, nogenlunde som de blev sunget for 5-6 århundreder siden.

Omvendt havde mange danske tilflyttere, i begyndelsen først og fremmest præsterne, fra ca. 1850 repræsentanter for borgerskabet (f. eks. købmænd) en

tendens til at assimilere sig. Derved kom de, udover at danne en hårdt tiltrængt modvægt mod isolation og indgifte, at tilføre Færøerne nye impulser. På de kulturelle og nationale korsveje opstod ny inspiration og dynamik. De bedst kendte eksempler på dette fænomen er forfatterne Jørgen-Frantz Jacobsen og William Heinesen. Mindre kendt er historien om Jens Chr. Djurhuus (1773-1853), Færøernes største litterære nyskaber i det 19. århundrede. Hans mor kom fra gården Repstad i Birkenes sogn i Norge, hans far var en Paludan, og hans farfar stammede fra den karrige jord i Knæverhede ved Sæby i Nordjylland. Denne mand, som altså var af rent dansk-norsk afstamning, skrev sine kvad på færøsk og står, ved siden af Poul Nolsøe, ved selve roden af det træ, blandt hvis grene man i dag vil kunne pege på folk som Rói Patursson, Jógvan Isaksen, Oddvør Johansen og Jóanes Nielsen. En af hans efterkommere, J.H.O. Djurhuus (1881-1948), oversætter af Platon og Homer, var Færøernes første moderne lyriker. De fleste har hørt om Nis Petersen digt „Færinger – frænder“. Det er mindre kendt, at samme Djurhuus den 31. juli 1940, efter at have hørt dansk radio, skrev digtet „Hilsen til Danmark“ (en parallel, i tid og tema, til Hjalmar Gullbergs digt af samme navn), hvori forekommer følgende strofer (gengivet frit oversat):

Hver gang nu gennem luften lyder,
Danmark, dit milde og smukke navn,
skælver mit hjerte.
Tungt at høre om ranet rede,
slemt at ane sult og nød.

Skønt svimlende synes dit fald,
der er mange træk i et langt spil skak,
din styrke lod sig ikke knægte i fordums dage,
dit vid og din høje kultur
lader sig ikke kue af sult og nød.

Hvadenten man vil se det i øjnene eller ej, og hvadenten man kan lide det eller ej, kommer man ikke udenom, at denne tradition for tilflytning og påvirkning udefra har holdt sig helt op imod slutningen af det 20. århundrede – i den grad, at der her synes at foreligge et eksempel på sej, historisk betinget kulturel kontinuitet. Idet vi foreløbig ser bort fra den stadige – kulturelt berigende – tilstrømning til Færøerne af mennesker fra 20-30 andre nationer, kan vi konstatere, at en form for kulturel, delvis også genealogisk, færøsk-dansk osmose synes at være evident. Der findes i dag næppe en eneste færøsk familie, som ikke – ofte i flere generationer – har forbindelse til Danmark. Der findes i hundredvis af dansk-færøske ægteskaber, i enkelte institutioner op til måske 25 %, og der er også en hel del eksempler på dansk-danske ægteskaber. De fleste færinger studerer stadigvæk i Danmark, og der har i det sidste par år udviklet sig en tradition for, at færøske elever efter 9. klasse tager på danske efterskoler.